

*Р. В. Пікус,
к. е. н., професор, професор кафедри страхування, банківської справи
та ризик-менеджменту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1951-148X>
В. Ю. Черкасенко,
аспірант спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок", Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-5421-4815>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.21.199

КОНЦЕПЦІЯ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН І ЇХ ВПЛИВ НА СТРАХОВИЙ РИНОК

R. Pikus,
PhD in Economics, Professor, Professor of the Department of Insurance, Banking
and Risk Management Taras Shevchenko National University of Kyiv
V. Cherkasenko,
Postgraduate student of specialty 072 "Finance, Banking, Insurance
and Stock Market", Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE CONCEPT OF CLIMATE CHANGE AND ITS IMPACT ON THE INSURANCE MARKET

Стаття присвячена актуальним питанням кліматичних змін та їх впливу на страховий ринок. З'ясовано, що зміна кліматичних умов, формування невизначеності адаптації щодо них, створюють суттєві економічні ризики для фінансових ринків, зокрема й для страхового. За таких умов особливої актуальності набуває проблема визначення актуальних тенденцій та дієвих механізмів щодо адаптації страхового ринку до кліматичних змін. Встановлено, що концепція кліматичних змін дедалі частіше виступає основою формування регуляторної політики, фінансових стратегій та інноваційних підходів у сфері страхування. Узагальнено теоретичні підходи та визначено зміст поняття "кліматичні зміни" з урахуванням кліматологічного, екологічного, соціально-економічного, правового та промислового підходів як довготривалі трансформаційні процеси кліматичної системи, що формують системні фінансові чи інші економічні ризики для відповідних суб'єктів та зумовлюють проведення адаптації економічних моделей, страхового інструментарію та механізмів захисту учасників страхового ринку. Встановлено, що концепція кліматичних змін є системою науково-практичних поглядів, ідей, положень, що визначають кліматичні зміни як системний фактор, який зумовлює адаптацію побудови архітектури ризиків та прямо впливає на функціонування страхового ринку, рівня попиту та механізми забезпечення його сталості. Визначено, що зазначена концепція передбачає синтезування в собі екологічного, правового, соціально-економічного підходів і визначає страхування не тільки як комерційну діяльність, а і як вагомий інститут щодо адаптації суспільства до нових кліматологічних умов. З'ясовано основні види ризиків страхової компанії, які пов'язані з кліматичними змінами, визначено їх зміст та проведена класифікація як основа щодо подальшого управління ними в системі страхових відносин.

Сформульовано пропозиції щодо державної політики, міжнародних ініціатив у подоланні викликів, пов'язаних із кліматичними змінами на страховому ринку.

The article is devoted to the topical issues of climate change and their impact on the insurance market. It was found that changing climatic conditions, the formation of uncertainty of adaptation to them, create significant economic risks for financial markets, including for the insurance market. Under such conditions, the problem of determining current trends and effective mechanisms for adapting the insurance market to climate change becomes particularly relevant. It was established that the concept of climate change is increasingly becoming the basis for the formation of regulatory policy, financial strategies and innovative approaches in the insurance sector. Theoretical approaches are generalized and the content of the concept of "climate change" is determined, taking into account climatological, ecological, socio-economic, legal and industrial approaches as long-term transformation processes of the climate system, which form systemic financial or other economic risks for relevant entities and necessitate the adaptation of economic models, insurance tools and mechanisms for protecting insurance market participants. It has been established that the concept of climate change is a system of scientific and practical views, ideas, and provisions that define climate change as a systemic factor that determines the adaptation of the risk architecture and directly affects the functioning of the insurance market, the level of demand, and the mechanisms for ensuring its sustainability. It has been determined that the above concept involves the synthesis of environmental, legal, and socio-economic approaches and defines insurance not only as a commercial activity, but also as a significant institution for adapting society to new climate conditions. The main types of risks of an insurance company related to climate change have been identified, their content has been determined, and a classification has been made as the basis for their further management in the system of insurance relations. 5 groups of climate risks have been identified. Each group involves certain features that are interdependent, interdependent, and synergistically combined into a unified system of climate risks for insurance. It has been established that the transformation of the insurance market in accordance with current and future climatic conditions should take place in a comprehensive manner, taking into account not only the adaptation of the internal component of the organization of the insurer's activities, but also the state and legal framework (strategy, concept) of the regulation of the insurance market.

Proposals have been formulated regarding state policy and international initiatives to overcome the challenges associated with climate change in the insurance market. Among them, the highest priority is given to: active development and integration of initiatives regarding climate insurance and finance, the use of various instruments for adaptation to climate change in the insurance sector, the need to develop financing for market reconstruction taking into account climate risks, which determines the possibility of expanding and intensifying public-private partnerships in the insurance sector, in particular in terms of forming reserve funds or attracting policyholders on preferential terms with the help of the state.

Ключові слова: кліматичні ризики, класифікація кліматичних ризиків, кліматичні зміни, концепція кліматичних змін, страховий ринок, вплив кліматичних змін на страховий ринок.

Key words: climate risks, classification of climate risks, climate change, concept of climate change, insurance market, impact of climate change on the insurance market.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Кліматичні зміни залишаються одними із найважливіших викликів сучасності, що здійснюють комплексний вплив на соціально-економічні системи. Зростання інтенсивності та кількості стихійних лих, зміна кліматичних умов і формування невизначеності адаптації щодо них, створюють суттєві економічні ризики для фінансових ринків, зокрема й для стра-

хового. Страхування, як ключовий механізм перерозподілу та фінансування ризиків, перебуває в умовах складних викликів, оскільки традиційні актуарні моделі та механізми оцінювання збитків виявляються недостатньо ефективними у новій реальності активної фази кліматичних змін. За таких умов особливої актуальності набуває проблема пошуку ефективних методів ідентифікації та оцінки кліматичних ризиків, визначення актуальних тенденцій та дієвих механізмів щодо адаптації страхового ринку до кліматичних змін. Концепція кліматичних змін дедалі

частіше виступає основою формування регуляторної політики, фінансових стратегій та інноваційних підходів у сфері страхування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Наукова література у визначеному напрямку доволі розгалужена та включає в себе ґрунтовні напрацювання вчених щодо визначення впливу кліматичних змін на соціально-економічні системи. Дослідженню впливу кліматичних змін на фінансовий сектор в цілому і страховий ринок зокрема та суміжним питанням присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких: С. Коллієр, Г. Кунройтер, Е. Мілз, Е. Мішель-Кержан, С. Сурмінська, Є. Тихоморова, Дж. Хенкінсон, Н. Штерн та інші.

Зокрема, визначення змісту поняття "кліматичний ризик" та його характеристика знайшло відображення у працях Ю. Білана, І. Краснової, В. Лавренюк, Т. Мос-тенської, І. Ніколаєнка, Л. Примостки, Н. Скопенко, Є. Тихомирової. Проблематика фінансування катастрофічних та кліматичних ризиків, а також вплив змін клімату на діяльність суб'єктів господарювання висвітлені в працях таких науковців як: О. Буто, С. Зоммер, С. Іванюта, О. Малиновська, А. Моліна, Т. Моташко, О. Нечипоренко, Н. Проць, Х.Г. Ромеро, Л. Смолій, А. Шолойко. У роботах Е. Волленберга, Г. Гудзя, Дж. Коллінс, О. Лобової, І. Самошкіна, О. Слободянюк, С. Стірлінга, О. Сущенко, Р. Шварце основна увага приділена методам управління кліматичними ризиками та їх особливостям. Однак, не дивлячись на ґрунтовні напрацювання з проблематики дослідження, багато питань, все ще залишаються невисвітленими або окреслені лише частково. Зокрема, значного доопрацювання потребує категоріальний апарат, а саме щодо уточнення поняття "кліматичний ризик". "кліматичні зміни", "концепція кліматичних змін". В межах концепції кліматичних змін потребує вдосконалення її структура та характеристика складових. Особливої уваги і подальшого дослідження потребує визначення впливу кліматичних змін на фінансовий сектор і страховий ринок, визначення дієвих механізмів щодо адаптації страхового ринку до кліматичних ризиків, формування регуляторної політики, інноваційних підходів у сфері страхування.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є узагальнення теоретичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо визначення концепції кліматичних змін та їх впливу на функціонування та розвиток страхового ринку.

Для досягнення поставленої мети в роботі були вирішені наступні завдання:

- узагальнено теоретичні підходи та визначено зміст поняття "кліматичні зміни";
- визначено зміст, структуру та характеристику складових концепції кліматичних змін;
- визначено вплив кліматичних змін на страховий ринок, його наслідки та можливі шляхи подолання;
- сформульовано пропозиції щодо державної політики, міжнародних ініціатив у подоланні викликів, пов'язаних із кліматичними змінами на страховому ринку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Питання зміни клімату та визначення кліматичних ризиків для соціально-економічної складової життєдіяльності суспільства є одним із найактуальніших проблем сучасної світової економіки. Глобальне потепління, активне зростання кількості та інтенсивності екстремальних погодних явищ, зокрема ураганів, повені, землетрусів, прямо впливає на фінансову стабільність у світі. Вагомого значення кліматичні зміни набувають саме для фінансової сфери та страхового ринку.

В системі суспільного страхового захисту страхування є важливою складовою ризик-менеджменту як на мікро так і на макро рівнях, інструментом фінансування втрат за наслідками роботи фактору випадковості і тому може бути успішно використане для попередження, мінімізації та фінансування збитків завданих стихійними лихами, катастрофами в умовах кліматичних змін. Окрім реалізації компенсаційної функції страхування покликане на виконання й інших, зокрема вирішення макроекономічних завдань у державі. Особливої уваги в цьому напрямку заслуговує роль і завдання страхування щодо оптимізації структури власного капіталу для будь якого суб'єкта, створення джерел для інвестиційної діяльності, виконанні соціальних програм, розвитку міжнародного співробітництва тощо. Враховуючи той факт, що страхування, передусім покликане на відшкодування збитків відповідного суб'єкта у майбутньому, в умовах обмеженої можливості визначення характеру кліматичних змін, саме страховий ринок стає одним із стратегічних напрямків розвитку економічної площини більшості держав у світі, оскільки є фундаментальною основою забезпечення соціально-економічної стабільності та передбачуваності для фізичних, юридичних осіб та держави.

Тим не менш, у науковій літературі поняття "кліматичні зміни" розглядається по-різному. Зокрема, Є. Тихомирова вказує, що кліматичні зміни — це масштабні довготермінові зміни у погодних умовах планети або її середніх температурах [1]. Варто зауважити, що авторка визначає дві передумови кліматичних змін, а саме: прямі та опосередковані наслідки людської діяльності. Прямий людський вплив полягає у безпосередній діяльності людини, що виступає каталізатором відповідних змін. Яскравим прикладом є активізація діяльності промисловості зі шкідливим викидами до атмосфери. Опосередкований вплив зумовлює наявність причинного зв'язку між людською діяльністю та відповідними кліматичними змінами.

З темпоральної точки зору, поняття "кліматичні зміни" у сучасному науковому розумінні ввів відомий геофізик Уоллес С. Брокер, опублікувавши у 1975 році фундаментальну працю "Кліматичні зміни: чи ми на межі яскраво вираженого глобального потепління?" [2]. На сьогоднішній день, поняття "кліматичні зміни" можна розглядати крізь призму декількох підходів. Пропонується коротко дослідити основні з них та витлумачити дефініцію зазначеного поняття у економічно-страховому контексті.

По-перше, це кліматологічний підхід. За визначенням підходом кліматичні зміни визначаються як довготривалі трансформаційні процеси середніх метеорологіч-

них показників (температура повітря, рівень опалів, швидкість вітрів) на рівні окремого регіону чи всього світу. Фактично, кліматологічний підхід покликаний ідентифікувати природні особливості трансформаційних процесів, що можуть мати вагоме значення для визначення ризику поширення деструктивних кліматичних наслідків.

По-друге, це екологічний підхід. Такий підхід репрезентує визначення наслідків для біосфери, зокрема щодо деградації екосистеми, танення льодовиків та інше. Вбачається, що екологічний підхід вивчення проблематики кліматичних змін дає змогу висвітлити макроекономічні напрямки організації фінансових інструментів та механізмів страхового ринку, що спрямовані на мінімізацію прояву негативних наслідків та забезпечення економічної стабільності.

По-третє, це соціально-економічний підхід. Варто зауважити, що в контексті досліджуваної проблематики, даний підхід набуває особливого значення, оскільки кліматичні зміни визначаються як фактор потенційного поширення негативних наслідків для суспільства, що стає органічним каталізатором зростання попиту на послуги страхування.

По-четверте, це правовий підхід. Безумовно, що будь-які глобальні процеси, які мають значення для забезпечення життєдіяльності людства, фіксуються у відповідних актах законодавства національного та міжнародного рівнів. Зокрема, яскравим прикладом є Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату 1992 року [3]. Крім того, за допомогою правового підходу відбувається фіксування загроз поширення деструктивного впливу кліматичних змін, інтеграція у відповідні інструменти розвитку страхового ринку та здійснюється адаптація національних нормативно-правових документів до уніфікованого підходу міжнародного співтовариства щодо регулювання страхової діяльності.

По-п'яте, це промисловий підхід. За визначенням підходом, кліматичні зміни визначаються як безпосередній наслідок від активної діяльності промисловості та здійснення негативного впливу на навколишнє середовище. Тим не менш, у даному випадку даний фактор опосередковано торкається питання кліматичних змін та їх впливу на страховий ринок.

Отже, узагальнюючи вище наведені підходи щодо визначення змісту поняття "кліматичні зміни", пропонується визначення у економіко-страховому розумінні. Кліматичні зміни — це довготривалі трансформаційні процеси кліматичної системи, що формують системні фінансові чи інші економічні ризики для відповідних суб'єктів та зумовлюють проведення адаптації економічних моделей, страхового інструментарію та механізмів захисту учасників страхового ринку.

Доктрина у визначеному напрямку дослідження доволі розгалужена та включає в себе ґрунтовні напрацювання різних вчених щодо визначення впливу кліматичних змін на страховий ринок. Узагальнимо основні підходи до визначення такого впливу. Зокрема, Н. Штерн визначає кліматичні зміни як величезну економічну проблему, що інтегрує в собі сукупність зовнішніх об'єктивних явищ (externalities) і довгострокових ризиків, що мають враховуватись у макроекономічних

моделях економіки та функціонуванні страхового ринку. Слід звернути увагу, що автор визначає джерелом фінансування та нівелювання зазначених ризиків саме державний сектор. Крім того, в контексті розвитку страхування, думка автора зводиться до наступної тези: інвестування в адаптацію страхового ринку щодо кліматичних змін видаються критично необхідними з метою зниження майбутніх витрат [4].

Натомість, Е. Мілз визначає дещо іншу модель розвитку та адаптації страхового ринку до кліматичних змін. Зокрема, автор визначає сферу страхування як "інтегратор витрат" від погодних (кліматичних) ризиків і вказує, що кліматичні зміни зумовлюють перегляд традиційних (історично орієнтованих) актуарних моделей. В такому випадку, передбачається необхідність трансформації старих моделей страхування до так званих "далекоглядних" ("forward-looking") сценаріїв та стрес-тестів [5].

Обґрунтованою видається думка авторів Г. Кунройтер та Е. Мішель-Кержан, згідно якої кліматичні зміни посилюють корельовані ризики (можливість визначення декількох одночасних збитків), а також невизначеність щодо частоти або інтенсивності екстремумів [6].

Варто погодитись із даним твердженням, оскільки відсутність можливості об'єктивного обчислення ризиків від кліматичних змін в вартісній, грошовій формі, фактично нівелює основні принципи страхової розрахунковості (наприклад, незалежність ризиків, можливість адекватного преміювання). В такому випадку, з метою забезпечення балансу між учасниками страхових правовідносин, кліматичні зміни зумовлюють формування умов, коли ринкове страхування може стати або взагалі недоступним або занадто дорогим для відповідних учасників. А тому, важливим фактором є розвиток інституту державної підтримки забезпечення належного функціонування страхового ринку з урахуванням визначених особливостей.

Слід звернути увагу й на іншу поширену думку у науковій літературі, згідно якої кліматичні зміни розглядаються як неминучий фактор зростання рівня економічних втрат від погодних явищ. В такому випадку, важливим є розуміння, як кліматичні зміни можуть вплинути на попит на страхування та реальну можливість ринку покрити негативні наслідки у разі настання катастрофічного випадку. Навіть при підвищенні рівня попиту на страхування, в той же час можуть виникнути й проблемні аспекти з корельованими ризиками чи інформаційної асиметрією [7]. Дані обставини можуть завадити органічному розвитку страхового ринку та його адаптації під рівень попиту та характеру страхування.

Не можна обійти поза увагою й думку С. Сурмінської, Дж. Хенкінсона та інших співавторів, які досліджують питання впливу кліматичних змін на страховий ринок, розглядають сутність страхування не тільки крізь призму механізму фінансової компенсації, однак і як каталізатора адаптаційних дій, що проявляється у формуванні ціни на послуги, андеррайтингу та умов покриття страхового випадку, внаслідок стимулювання зниження ризику (risk-reduction). У визначеному випадку, кліматична зміна тут визначається як процес, що формує потребу в адаптації інструментів, які поєднують фінансування, стимулювання адаптацію і передачу ризику [8].

В свою чергу, С. Колліер визначає кліматичні зміни як фактор, що трансформує та адаптує місцеві (регіональні) економіки (зокрема, зміни щодо рентабельності агросектору або нерухомості), а страхування — як один із ключових каналів цієї трансформації (через ціни, доступність та відповідні умови). Таким чином, слід врахувати особливості кліматичних змін для кожного відповідного регіону, що зумовлює можливість диверсифікації пропозиції страхування, залежно від відповідного регіону та безпосередніх кліматичних змін. Особливого значення це набуває для агросектору та ринку нерухомості, де страхування видається важливим фактором забезпечення економічної стабільності в умовах кліматичних змін [9].

Насамкінець, пропонується звернути увагу на практичні напрацювання таких відомих компаній як "Swiss Re" та "Munich Re", що проводять свою діяльність у сфері перестрахування. Зазначені компанії визначають кліматичні зміни як фактор, що підвищує частоту або інтенсивність можливості виникнення погодних (кліматичних) катастроф та документують емпіричне зростання застрахованих збитків. Зокрема, запроваджується два поняття, а саме "прогалини в захисті/зони нестрахування" ("protection gap/uninsurable areas") [10]. Під першим поняттям пропонується розуміти відповідний розрив між загальними економічними збитками від природною (кліматичною) катастрофою та тим, що здатен покрити страховий сектор. Під другим поняттям доцільно розуміти відповідні території або види ризиків, які через надвисоку ймовірність чи обсяг негативних наслідків стають фактично незастрахованими. Мова йде передусім, про прибережні території, регіони з підвищеним рівнем виникнення ураганів, повені чи інших природних катастроф. Таким чином, з метою адаптації страхового ринку до поширення негативних наслідків від кліматичних змін стає необхідним підвищення тарифів, здійснення перестрахування, запровадження інноваційних страхових продуктів та синергічне поєднання з профільними державними програмами.

Поняття "кліматичні зміни" в контексті економіки та страхування можна розглянути крізь призму різних факторів.

По-перше, це ризикологічний підхід, що є вагомим аспектом функціонування страхового ринку. У визначеному напрямку кліматичні зміни визначаються як джерело системних та підвищених ризиків настання негативних наслідків для фізичних, юридичних осіб та держави. З точки зору страхування, це означає збільшення випадків прояву збитків внаслідок природних катастроф, що зумовлює необхідність у перестрахуванні та системному формуванні резервів включно із зміною актуарних моделей.

По-друге, це макроекономічний фактор, що зумовлює розгляд кліматичних змін крізь призму чинника економічної нестабільності як-то: падіння ВВП в особливо вразливих державах від кліматичних змін, збільшення витрат на захист, забезпечення належного функціонування чи відновлення пошкодженої інфраструктури. Тим не менш, для страхування це відкриває можливість створення адаптованих страхових продуктів для відповідних суб'єктів, зокрема у сільськогосподарській сфері.

По-третє, це фінансово-інвестиційний фактор, що зводить кліматичні зміни до ризику втрати фінансових

активів чи капіталу. Враховуючи що страхові компанії виступають вагомими одиницями інституційного інвестування, останні активно інтегрують так звані принципи Екологічні, Соціальні, Урядові (Environmental, Social, Governance).

По-четверте, це нормативно-правовий фактор, що вказує на розбіжність дотримання профільних актів (директив ЄС) та стандартів Міжнародної Асоціації Страхового Нагляду (International Association of Insurance Supervision) (IAIS). Крім того, це зумовлює інтеграцію кліматичних ризиків у запроваджену фінансову звітність.

По-п'яте, це соціально-економічний фактор, що визначає кліматичні зміни як загрозу для нормальної життєдіяльності населення, що втілюється у підвищенні витрат на відновлення пошкодженого майна чи відновлення здоров'я людини.

Системо утворюючим поєднанням досліджених підходів та факторів кліматичних змін в контексті економіки та страхування є концепція кліматичних змін як система науково-практичних поглядів, ідей, положень та підходів, що визначають кліматичні зміни як системний фактор, що зумовлює адаптацію побудови архітектури ризиків та прямо впливає на функціонування страхового ринку, рівня попиту та механізми забезпечення сталості визначеного ринку. Варто врахувати, що зазначена концепція передбачає синтезування в собі екологічного, правового, соціально-економічного підходів, що визначає страхування не тільки як комерційну діяльність, однак й вагому інституцію щодо адаптації суспільства до нових кліматологічних умов.

Концепція кліматичних змін враховує ряд ризиків для страхових компаній, що пов'язуються із кліматичними змінами. Основними серед них є: збільшення частоти та інтенсивності екстремальних погодних явищ та умов; руйнація чи пошкодження майна фізичних, юридичних осіб чи держави; зниження рівня інвестиційної діяльності; девальвація економічних показників функціонування держави; складність ідентифікації інших ризиків чи проблема у визначенні потенційного обсягу негативних наслідків у разі настання страхового випадку тощо. Пропонується визначити сучасну класифікацію кліматичних ризиків для страхування з урахуванням сучасних доктринальних підходів щодо дослідження визначеної проблематики.

Слід визначити 5 груп кліматичних ризиків для страхування (таблиця 1). Кожна із визначених груп передбачає певні особливості, які є взаємообумовленими, взаємозалежними та перебувають у синергічному поєднанні в уніфікованій системі кліматичних ризиків для страхування. А тому трансформація страхового ринку до сучасних та майбутніх кліматичних умов має відбуватись комплексно, враховуючи не тільки адаптацію внутрішньої складової організації діяльності страховика, однак й врахування державно-правової площини (стратегії, концепції) унормування діяльності страхового ринку.

З метою нівелювання визначених ризиків спричинених кліматичними змінами, страхові компанії мають вживати необхідні заходи, зокрема: підвищення тарифів на страховий продукт, що зможе належним чином адаптувати ризики страховика до можливості настання відпо-

Таблиця. 1. Класифікація кліматичних ризиків для страхування

Вид ризику	Характеристика та приклади
<i>Фізичні ризики (Physical Risks)</i>	Виникають негативні економічні (фінансові) наслідки для фізичних, юридичних осіб та держави внаслідок екстремальних погодних подій та явищ (урагани, лісові пожежі тощо) та планомірних кліматичних трансформацій (підвищення температури повітря, підвищення рівня світового океану, посухи тощо).
<i>Гострі фізичні ризики (Acute Physical Risks)</i>	Виникає шкода внаслідок екстремумів (урагани, цунамі, повені), що нівелює можливість визначити чітку ймовірність визначеного явища або події заздалегідь.
<i>Перехідні ризики (Transition Risks)</i>	Негативні наслідки, що передбачаються у адаптаційний період трансформації економічної площини до сучасних кліматичних ризиків, що може впливати на фінансову, технологічну, ринкову, регуляторну сфери.
<i>Юридичні ризики (Legal Risks)</i>	Юридичні особливості періоду адаптації нормативно-правової системи відповідної держави або ухвалення міжнародного нормативно-правового акту щодо необхідності відповідності страхового ринку до нових правових особливостей здійснення страхової діяльності. Крім того, негативні правові наслідки для страховиків, у разі подання позовів, іншого оскарження їх дій в силу неможливості або непередбачуваності до швидких правових змін у секторі страхування.
<i>Ризики активів (Asset Risks)</i>	Зниження рівня попиту на страхові послуги внаслідок зміни (підвищення) тарифів, зміни кількості чи обсягу зобов'язань з боку страховика у разі настання страхового випадку, неплатоспроможність клієнтів забезпечити сталу інвестиційну діяльність, зокрема й щодо формування резервних фондів тощо.

Джерело: складено автором за матеріалами [11, 12, 13].

відного страхового випадку; розширення страхових продуктів або адаптація вже існуючих до нової кліматичної тенденції; розвиток нових комплексних моделей страхування з більшим стійкими механізмами до кліматичних змін. Крім того, видається за необхідне прискорення інтеграції визначення кліматичних ризиків за допомогою використання сучасних технологій (супутникові дані, штучний інтелект, геоінформаційні системи тощо).

Що стосується України, то наша держава перебуває на перехідному етапі щодо адаптації до нових кліматичних умов.

По-перше, Україна оновила та направила до Секретаріату UNFCCC (Рамкова конвенція ООН про зміну клімату) узгодження щодо адаптації "Другого дворічного оновленого звіту" ("Second Biennial Update Report", "2nd BUR"), а також "Адаптація комунікації" ("Adaptation Communication, AdCom"), що вказує на підтримання міжнародного підходу щодо утвердження заходів адаптації до зміни клімату. Крім того, на національному рівні Кабінетом Міністрів України затверджений план заходів для Реалізації Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року. У визначених актах визначається ряд заходів, що у тому числі й що охоплюють фінансово-економічний сектор нашої держави.

По-друге, це активний розвиток та інтеграція ініціатив щодо кліматичного страхування та фінансів. Зокрема, це такі програми та фонди як "Фінансування та страхування на випадок кліматичних ризиків стихійних лих", "Фонд страхування та управління ризиками", "Програма розвитку ООН" ("CDRFI", "IRFF", "UNDP") використовується різноманітні інструменти

щодо адаптації до кліматичних змін у сфері страхування.

По-третє, сучасний стан національного страхового ринку залишається залежним від війни. Причому, найбільшого впливу повномасштабна збройна агресія з боку РФ здійснила на перестраховування та на окремі страхові продукти. Зокрема, на територіях активних бойових дій функціонування страхового ринку, зокрема щодо сільськогосподарської діяльності органічно зазнало негативного впливу у питанні можливості забезпечення відшкодування з боку страховиків. А тому, системні наслідки війни прямо впливають й на процес адаптації нашої держави до кліматичних змін, фактично обходячи питання державної підтримки страхового ринку.

Тим не менш, варто констатувати й позитивні зрушення з даного питання. Зокрема, UNDP все частіше акцентує увагу на необхідності розвитку фінансування реконструкції з урахуванням кліматичних ризиків, що визначає можливість розширення та інтенсифікації державно-приватного партнерства у сфері страхування, що знаходить своє відображення у сьогоденних тенденціях з боку публічної адміністрації. Вбачається, що кліматичні зміни зумовлюють необхідність розвитку концепції кліматичних змін, розширення державної підтримки страхового ринку, зокрема в частині формування резервних фондів або залученні страхувальників на пільгових умовах за допомогою держави тощо.

ВИСНОВКИ

Кліматичні зміни — це довготривалі трансформаційні процеси кліматичної системи, що формують системні фінансові чи інші економічні ризики для відповідних суб'єктів та зумовлюють проведення адаптації економічних моделей, страхового інструментарію та механізмів захисту учасників страхового ринку.

В контексті економіки та страхування поняття "кліматичні зміни" можна розглянути крізь призму різних факторів. По-перше, це ризикоорієнтований підхід, що є вагомим аспектом функціонування страхового ринку. По-друге, це макроекономічний фактор, що зумовлює розгляд кліматичних змін крізь призму чинника економічної нестабільності. По-третє, це фінансово-інвестиційний фактор, що зводить кліматичні зміни до ризику втрати фінансових активів чи капіталу. По-четверте, це нормативно-правовий фактор, що вказує на розбіжність дотримання профільних актів (директив ЄС) та стандартів (IAIS). По-п'яте, це соціально-економічний фактор, що визначає кліматичні зміни як загрозу для нормальної життєдіяльності населення.

Концепція кліматичних змін, включає в себе екологічний, правовий, соціально-економічний підходи до розуміння кліматичних змін. А тому, під визначеною концепцією слід розуміти систему науково-практичних поглядів, ідей, положень та підходів, що визначають кліматичні зміни як системний фактор, що зумовлює адаптацію побудови архітектури ризиків та прямо впли-

ває на функціонування страхового ринку, рівня попиту та механізми забезпечення сталості визначеного ринку.

Концепція кліматичних змін враховує ряд ризиків для страхових компаній, що пов'язуються із кліматичними змінами, серед яких особливого значення набувають: збільшення частоти та інтенсивності екстремальних погодних явищ та умов; руйнація чи пошкодження майна фізичних, юридичних осіб чи держави; зниження рівня інвестиційної діяльності; девальвація економічних показників функціонування держави; складність ідентифікації інших ризиків чи проблема у визначенні потенційного обсягу негативних наслідків у разі настання страхового випадку тощо.

За останні роки наша держава систематично адаптує правову основу до сучасних реалій, вносячи зміни до профільних нормативно-правових актів та надаючи можливість страховикам визначити умови укладання відповідних договорів в рамках передбаченої законодавчої дискреції та активно адаптуватись до концепції кліматичних змін.

Перспективи подальших досліджень обраної проблематики визначаються насамперед її актуальністю, а також посиленням впливу наслідків кліматичних змін на економіку і суспільство, необхідністю відпрацювання сучасної концепції кліматичних змін із врахуванням особливостей її структури для кожного сектора економіки і страхового ринку.

Література:

1. Тихомирова Є. Зміна клімату як складова міжнародних програм безпеки. Вісник Львівського університету. Серія Міжнародні відносини. 2018. Вип. 44. С. 31.
2. Broecker W. S. Climatic Change: Are We on the Brink of a Pronounced Global Warming? Science. 1975. Vol. 189, № 4201. P. 460—463. DOI: 10.1126/science.189.4201.460.
3. United Nations Framework Convention on Climate Change. 1992. URL: <https://unfccc.int/documents/649617> (дата звернення: 25.09.2025).
4. Stern N. The Stern Review: The Economics of Climate Change. London: HM Treasury, 2006. 700 с.
5. Mills E. Insurance in a climate of change. Science. 2005. Vol. 309, № 5737. P. 1040—1044.
6. Kunreuther H., Michel-Kerjan E. Climate change, insurability of large-scale disasters, and the challenge to insurers // Environment, Energy, and Resources Law: The Year in Review 2007. Chicago: American Bar Association, 2007. P. 102—118.
7. Botzen W. W. J., Bouwer L. M., van den Bergh J. C. J. M. Climate change and increased risk for the insurance sector. Natural Hazards. 2010. Vol. 52, № 3. P. 577—598.
8. Surminski S., Hankinson J. Insurance as adaptation. London: Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment, London School of Economics and Political Science, 2018. 28 p.
9. Collier S. J. (ed.). Special issue: Climate change and insurance. Economy and Society. 2021. Vol. 50, Issue 1. P. 12—35.
10. Swiss Re Institute. Sigma reports: Natural catastrophes and insured losses. Zurich: Swiss Re, 2022. URL: [https://www.swissre.com/sigma-reports-natural-](https://www.swissre.com/sigma-reports-natural-catastrophes-and-insured-losses-2022.html)

[catastrophes-and-insured-losses-2022.html](https://www.swissre.com/sigma-reports-natural-catastrophes-and-insured-losses-2022.html) (дата звернення: 25.09.2025).

11. Campiglio E., Daumas L., Monnin P., von Jagow A. Climate-related risks in financial assets. Journal of Economic Surveys. 2023. Vol. 37, Issue 3. P. 950—992.

12. Gatzert N., Ozdil O. The impact of dependencies between climate risks on the asset and liability side of non-life insurers. European Actuarial Journal. 2024. Vol. 14. P. 1—19.

13. MidHafin. Climate-related risk drivers and their transmission channels. URL: <https://www.frm.midhafin.com/part-2/climate-risk-drivers> (дата звернення: 25.09.2025).

References:

1. Tikhomyrova, Ye. (2018), "Climate change as a component of international security programs", Visnyk Lvivskoho Universytetu. Serii Mizhnarodni vidnosyny, vol. 44, pp. 31.
 2. Broecker, W. S. (1975), "Climatic change: Are we on the brink of a pronounced global warming?", Science, vol. 189, no. 4201, pp. 460—463.
 3. United Nations Framework Convention on Climate Change (1992), "UNFCCC documents", <https://unfccc.int/documents/649617>. (accessed 25 September 2025).
 4. Stern, N. (2006), The Stern Review: The Economics of Climate Change. HM Treasury, London, UK.
 5. Mills, E. (2005), "Insurance in a climate of change", Science, vol. 309, no. 5737, pp. 1040—1044.
 6. Kunreuther, H. and Michel-Kerjan, E. (2007), "Climate change, insurability of large-scale disasters, and the challenge to insurers", Environment, Energy, and Resources Law: The Year in Review 2007, pp. 102—118.
 7. Botzen, W. W. J., Bouwer, L. M. and van den Bergh, J. C. J. M. (2010), "Climate change and increased risk for the insurance sector", Natural Hazards, vol. 52, no. 3, pp. 577—598.
 8. Surminski, S. and Hankinson, J. (2018), Insurance as adaptation, Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment, London School of Economics and Political Science, London, UK.
 9. Collier, S. J. (ed.) (2021), "Special issue: Climate change and insurance", Economy and Society, vol. 50, no. 1, pp. 12—35.
 10. Swiss Re Institute (2022), "Sigma reports: Natural catastrophes and insured losses", available at: <https://www.swissre.com/sigma-reports-natural-catastrophes-and-insured-losses-2022.html> (accessed 25 September 2025).
 11. Campiglio, E., Daumas, L., Monnin, P. and von Jagow, A. (2023), "Climate-related risks in financial assets", Journal of Economic Surveys, vol. 37, no. 3, pp. 950—992.
 12. Gatzert, N. and Ozdil, O. (2024), "The impact of dependencies between climate risks on the asset and liability side of non-life insurers", European Actuarial Journal, vol. 14, pp. 1—19.
 13. MidHafin (2025), "Climate-related risk drivers and their transmission channels", available at: <https://www.frm.midhafin.com/part-2/climate-risk-drivers> (accessed 25 September 2025).
- Стаття надійшла до редакції 24.10.2025 р.*